

Arthur Honneger | Pacific 231

Utwór-symbol epoki rewolucji maszyn

O tym utworze zazwyczaj mówi się, że jest [poematem symfonicznym](#) (a zatem utworem orkiestrowym opatrzonym pozamuzycznym programem), opiewającym lokomotywę o nazwie Pacific 231. Słuchając maszynistycznej, rytmicznie rozpędzającej się muzyki, trudno oprzeć się temu skojarzeniu. Prosta interpretacja muzyki zaczęła jednak z czasem przeszkadzać kompozytorowi, który zrealizował w utworze pewien interesujący pomysł formalny.

O tym, że skojarzenia z lokomotywą są uprawnione, świadczy zarówno komentarz w partyturze, jak i biografia kompozytora. Jako dwudziestoletni adept kompozycji, Honneger dojeżdżał raz w tygodniu koleją z rodzinnego Hawru do Paryża, co rzeczywiście dało mu możliwość podziwiania rozmaitych maszyn parowych. Dziesięć lat później, w 1923 roku, skomponował *Pacific 231*.

Kompozycja opiera się na schemacie stopniowego przyspieszania ruchu przez systematyczne skracanie – poprzez zmiany metrycznych – podstawowej wartości rytmicznej, czym nieuchronnie kojarzy się z rozpędzającą się lokomotywą. Ponadto główny motyw interwałowy kompozycji – następstwo sekundy w górę i tercji w dół – odpowiada numerowi lokomotywy, który wziął się od sekwencji osi kół: dwa koła zwykłe, trzy koła napędowe, jedno zwykłe.

W rzeczywistości ilustracyjny charakter muzyki jest pochodną abstrakcyjnej koncepcji muzycznej. Utwór nosił początkowo tytuł *Mouvement symphonique*, kompozytor doszedł jednak do wniosku, że jest bez charakteru. Po napisaniu kompozycji zmienił więc tytuł na *Pacific 231*. Nie chciał jednak pozbawiać słuchaczy przyjemnego złudzenia związku muzyki z ruszającą maszyną i przystał na tę interpretację.

„W rzeczywistości szedłem w *Pacyfiku* za myślą zupełnie oderwaną i abstrakcyjną, odtwarzając wrażenie przyspieszenia rytmu, podczas gdy szybkość właściwie maleje. Pod względem formy muzycznej jest to rodzaj wielkiego [chorału](#) z [wariacjami](#), poaranego [kontrapunktem](#), trochę w stylu [Bacha](#)” – przyznawał Honneger.

O tym, jak złudna potrafi być dosłowna interpretacja muzyki, świadczy przypadek krytyka, który myląc lokomotywę z oceanem, pisał w kontekście utworu Honneggera o zapachach morskich przestrzeni... Niewątpliwie *Pacific 231* jest symbolem epoki rewolucji maszyn, którą muzyka w swej mechaniczności – zamierzenie czy niezamierzenie – odzwierciedla i komentuje.

Monika Pasiiecznik

Fot.: Lokomotywa parowa, Petar Milošević, [Wikimedia Commons](#), CC BY-SA